

Sammandrag på svenska: Rapporten "Toimialojen edistäjät ja toiveiden tynnyrit. Taiteen tiedotuskeskusten toiminta ja asema." ("Verksamheten och betydelse av informationscentren för konst")

Det kulturpolitiska forskningscentret Cupore genomförde under åren 2018–2020 ett forskningsprojekt som kartlade informationscentrens verksamhet och betydelse inom sina branscher. Syftet var även att utveckla informationscentrens uppföljning av den egna verksamheten. Forskningsprojektets material bestod av centrens interna utvärdering och av intervjuer med direktörerna, en enkät till konst- och kulturutövare inom olika konstområden samt av dokumentmaterial. Projektet genomfördes i en nära och välfungerande samverkan med konstens informationscenter. Forskningsprojektet genomfördes på uppdrag av undervisnings- och kulturministeriet.

Alla informationscenter är ännu inte helt etablerade. Kartläggningen begränsades till medlemmar i informationscentrens TAIVE-nätverk och genom undervisnings- och kulturministeriets (UKM) finansiering och skriftliga material. UKM finansierar alla informationscenter som är med i projektet. Informationscentren som kartlades i projektet är:

- Archinfo • Informationscentret för arkitektur
- Frame Contemporary Art Finland
- FILI – Center för litteraturexport
- Music Finland
- Neogames • Suomen pelialan keskus
- CircusInfo Finland
- Finlands filmstiftelse
- Tanssin Tiedotuskeskus
- Teaterinfo Finland

Informationscentren för konst är en grupp aktörer inom den tredje sektorn som alla på olika sätt främjar den egna branschen. Informationscentrens ställning som mottagare av UKM:s verksamhetsunderstöd representerar den för den finska kulturpolitiken rätt så typiska situationen där staten stöder nationella och regionala intresseorganisationers och servicesammanslutningars verksamhet. Läget är intressant sett ur styrningens synvinkel: hur långt vill statsmakten sträcka sin styrning av civilsamhället, och till vilken grad stöder staten den fria medborgarverksamheten som föds ur branschernas behov.

UKM ser informationscentren som branschorganisationer och strategiska partners, men specificerar inte kännetecknande drag för informationscentrens verksamhet eller det strategiska partnerskapets innehåll. Understöden som tilldelas instanser som identifierats som strategiska partners verkar starkare kopplas till tanken om att genomföra UKM:s målsättningar, än understöden till andra mottagare.

Verksamheten med informationscenter har sina rötter både i att främja vissa branscher och i internationaliseringen. De första informationscentren grundades på 1970-talet inom konstområdena musik, litteratur och film. I början av informationscentrens verksamhet hade UKM

inte riktigt någon roll, informationscentren var istället starkt kopplade till utrikesministeriets samt handels- och industriministeriets verksamhet sett ur internationaliseringens och exportens perspektiv. Under 2000-talet flyttades finansierings- och styrningsansvaret för informationscentren i den här kartläggningen i stort sett helt till UKM. Idag ser arbets- och näringsministeriet (ANM) vissa konstområden, speciellt musiken, som ett mål för sin understödsverksamhet, medan andra är tydligt avgränsade.

I allmänhet identifierar och stöder den offentliga förvaltningen informationscentrens branscher i varierande grad. Även den offentliga finansieringens betydelse för de olika informationscentrens finansiering som helhet varierar. Centren tog fram utökandet av långsiktig finansiering som ett önskemål som direkt hänger ihop med UKM:s verksamhet. Centren måste söka verksamhetsunderstöd varje år, och finansieringen delas bara ut för ett år åt gången. Informationen om understöd som delas ut för kalenderåret kan komma så sent som på våren under verksamhetsåret. Det här försvårar en långsiktig planering av verksamheten. Kortsiktigheten identifierades också som ett problem för många andra finansieringskällor.

Informationscentren använder själva allmänt begreppet bransch när de beskriver sitt ändamål och sina uppgifter. Dessa påverkas av informationscentrens olika bakgrundshistorier, men gemensamt för dem alla är främjandet av den egna branschen. Även andra aktörer som fokuserar på att utveckla och främja branschen är i varierande grad verksamma i inom de olika branscherna. Informationscentrens olika verksamhetsformer är bland annat understöd av konstnärer, branschens intressebevakning och information genom lobbning, nätverkande, intressentgruppernas verksamhet, statistikföring, datainsamling och -förmedling, promotion, förmedlingsverksamhet, utbildning och kulturexport. Informationscentrens allmänna målsättning är en heltäckande utveckling av den egna branschen. Avgränsat ansvarar de bara för en viss verksamhetshelhet. Alla center upplever att namnet informationscenter inte beskriver verksamheten i sin helhet.

Finansiellt stöd delas endast ut av en del informationscenter. Det här beror delvis på informationscentrens egna avgränsningar. En delorsak är att UKM endast allokerar understöd till en del av informationscentren som vidare delas ut som finansiellt stöd. Till de informationscenter som delar ut finansiellt stöd till de egna konstbranscherna, även om i väldigt olika storleksklasser, hör Frame, FILI, Music Finland, SES och TINFO. I enkäten ansåg de olika konst- och kulturexperterna från olika branscher att den viktigaste verksamheten är att dela ut finansiellt stöd till branschens aktörer, och att detta gör att branschens verksamhetsförutsättningar går att förbättra. Andra viktiga verksamheter var enligt enkäten allmän intressebevakning och lobbning, internationell information, promotion och marknadsföring, kunskapsutveckling samt främjandet av samarbete mellan den egna och andra branscher.

Alla informationscenter utför statistikföring och informationsproduktion. Utgångspunkterna för statistikföringen är dock olika. Inom vissa branscher ansvarar någon annan aktör för statistikföringen, inom andra har specifikt informationscentren ansvar för statistikföring och informationsproduktion. Enligt direktörsintervjuerna beskriver den konstområdesspecifika statistikföringen situationen för dem som samtidigt är verksamma inom olika konstområden, och

konstnärerna upplever inte själv heller att det alltid är lätt eller meningsfullt att positionera sig bara inom ett konstområde.

Informationscentrens självutvärderingar påvisade sinsemellan samma riktning, och den egna verksamheten fick en huvudsakligen positiv bedömning. Alla center upplevde att den interna utvärderingen var ett bra sätt att följa upp och utveckla verksamheten, och är färdiga att använda redskapet även i framtiden. Intern utvärdering är ett bra redskap att kartlägga verksamheten inom organisationen och går även att kombineras med verksamhetens strategiska utveckling. Med hjälp av den går det även att få värdefull information om utvalda verksamhetsdelar, men självutvärderingen räcker inte som ett redskap för att utvärdera hela verksamheten. Den passar som en del av den externa utvärderingen, men förutsätter då även en bra dialog mellan organisationen som utvärderas och den som utför utvärderingen. Det behövs alltid exakta, öppet skrivna utvärderingskriterier. I det här projektet hade informationscentren själva chansen att påverka frågorna så att de passade in på den egna verksamheten. Detta hade en positiv inverkan på hela projektets genomförande.

Mest negativt upplevdes i självutvärderingen den egna verksamhetens resurser som centren ofta har svårt att själva påverka. Inom vissa branscher finns det fler möjligheter att söka finansiering från olika källor än inom andra. I den interna utvärderingen lyfte flera informationscenter fram utvecklingsbehoven när det gäller uppföljandet av den egna branschen. Det ansågs också finnas utvecklingsbehov i utvärderingsmetoderna och i hanteringen av feedback.

Internationalisering är en viktig utgångspunkt för informationscentren. Största delen av informationscentren kan identifiera sina internationella motsvarigheter speciellt i Norden och Europa. Informationscentren har ett nära och aktivt samarbete med dessa och upplever att det är viktigt och givande att fungera i internationella nätverk. Genom nätverken bekantar man sig med praxis inom den egna branschen i andra länder och får kollegialt stöd.

Aktörsfältets bedömning av informationscentrens verksamhet var enligt enkäten överlag positiv. Antalet respondenter i enkäten blev ändå låg (ungefär 390) så det går inte att dra heltäckande slutsatser av resultaten. Helt eller delvis belåtna med den egna branschens informationscenter och dess verksamhet var 62 procent och helt eller delvis missnöjda var 19 procent av alla svarande. Med påståendet "Informationscentren stöder och främjar min egen verksamhet inom branschen" var helt eller delvis av samma åsikt 51 procent, och delvis eller helt av annan åsikt 27 procent. Från enkäturvalets synpunkt bör informationscentren utvecklas speciellt inom dessa delområden. I enkätsvaren riktades kritik även mot centralernas överdrivna huvudstadscentralisering samt bristen på transparens i understöd och annan stödverksamhet.

Många respondenter verkar inom en eller flera branscher där man inte upplever att det finns några som helst verksamma informationscenter. De mest marginella konstformerna som också kombinerar flera konstområden hamnar ofta i en mellanzon för centrens verksamhet vilket försvårar möjligheten att få finansiering, synlighet och information. Det kan antas att mångdisciplinär verksamhet som bryter olika gränser och traditioner kommer att vara vanlig även i framtiden. Att identifiera de olika konstområdena är därför mycket viktigt för konst- och

kulturbranschens hållbarhet. De olika branschernas jämlika synlighet även i centrens verksamhet tryggar konstens och kulturens kontinuitet. Många respondenter lyfte fram att centrens verksamhet istället för branscherna kunde utvecklas ur verksamhetsformernas synvinkel – då när åtgärderna mellan de olika branscherna överlappar.

I enkätsvaren betonades även önskemålet om ett ännu bättre nätverkande än förut mellan de aktörer som främjar branschen och aktörer både från det egna konstområdet och de andra konstbranscherna. Flera respondenter upplevde att centrens snäva indelning gällande konstområden dåligt motsvarade deras behov. Flera respondenter har verksamhet som överskrider gränserna mellan konstområdena. De föreslog att centralerna mer än förut kunde informera bredare än bara om den egna branschen. I några svar ifrågasattes även behovet för center menade för enskilda konstområden.

Forskningens resultat visar på att det finns liknande behov inom de olika branscherna, men att vissa konstområden, som till exempel musik och litteratur, har en större mängd olika aktörer som svarar på behoven. Inom andra konstområden, som till exempel cirkus och visuell konst, är strukturerna svagare och det finns färre aktörer som främjar de konstområdena. På basis av kartläggningen identifierade vi delområden för utvecklande av de branscher som de olika center deltar i med olika betoningar. Branscherna borde ändå kartläggas noggrannare, så att skillnaderna mellan branscherna i strukturer och i ansvaret att heltäckande utveckla branscherna kunde tydligare synliggöras. Noggrannare kartläggningar av branscherna efterlystes även i flera direktörsintervjuer.

Sakarias Sokka, Vappu Renko ja Emmi Lahtinen 2020. Toimialojen edistäjät ja toiveiden tynnyrit. Taiteen tiedotuskeskusten toiminta ja asema. Cuporen verkkojulkaisuja 60. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

ISBN 978-952-7200-49-0; ISSN 1796-9263